

spreek!

Over geloof, kerk en samenleving

THEMA: **ROEPING**

Financieelwelzijn.nl

Financieel Welzijn Administratie

Parochieadministratie in Exact

Salarisadministratie

Fiscaal advies

Pensioenadvies

Mediation

Bezoekadres

Stationsplein 17a

7901 AA Hoogeveen

0528-240160

binnendienst@financieelwelzijn.nl

Postadres

Postbus 101

7900 AC Hoogeveen

**Bestel online op:
www.kerkkaars.nl**

**RELIGIEUZE
KWALITEITS
KAARSEN**

Bekijk ons compleet assortiment
kwaliteitskaarsen op **www.kerkkaars.nl**.
Wij leveren direct uit voorraad
binnen 24 uur bij u thuis!

Roeping

Hoofdredacteur

Lammert de Hoop

De priesterwijding van Remco Hoogma op 18 mei a.s. in de St. Jozefkathedraal is een hoogtepunt dit jaar van dit bisdom en inspireerde tot het thema van deze Spreek!

'Wijding' en 'toewijding' hebben een betekenis in het verlengde van elkaar. Wijding door de bisschop drukt een stempel op iemands leven en werk, waar veel aan vooraf ging. Dagelijkse toewijding aan kerk en geloof door de gewijde is er een blijvend gevolg van. Loyale toewijding van gelovige leken is op een andere manier onmisbaar voor het voortbestaan van het schip van de kerk.

Velen zijn zo 'geroepen' het verhaal van Jezus in deze wereld levend te houden. Een kleurrijk verbond van priesters en leken, toegewijd aan dezelfde zaak. In deze Spreek! laten we een aantal van hen aan het woord.

Inhoud

8 Hier ben ik Heer

Column van bisschop
Ron van den Hout

10 Het plan dat God voor iedereen heeft

Diaken Remco Hoogma over zijn geloofsweg tot het priesterschap

14 Geroepen tot Godgewijde maagdelijkheid

Medisch docente Eliane Popa wijdt zich aan Christus in de wereld

17 Stille kracht van de kapel

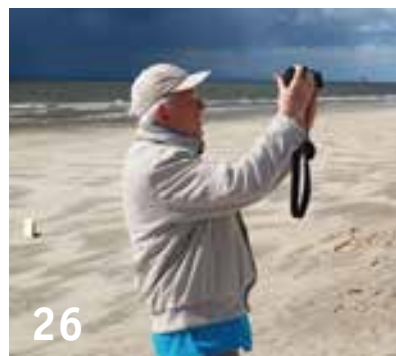
Dertig jaar draagkracht van Diana de Boer-Brouwer

18 Het is groots om mens te zijn

Pascal Huiting en zijn studie opdracht voor het leven

22 Wereld Jongeren Dagen op Ameland

Foto's van RK jongerenweekend tijdens WJD Panama

24 Bijbelexegese: Geroepen tot liefde en wijsheid

26 Liefde voor de natuur is mijn roeping

Amelander Theo Kiewiet: natuurfotograaf, koster, voorganger

30 Geroepen tot het ambt

Kerkelijk kunstbezit: de bisschopsring van mgr. Ben Möller

Op 14 december 2018 bereikte **drs. H. (Hilda) van Schalkwijk-Trimp** de pensioengerechtigde leeftijd. Per deze datum heeft de bisschop haar eervol ontslag verleend als pastoraal werkster, werkzaam binnen de H. Hildegard van Bingenparochie, te weten in de locaties Salvator Maria te Groningen, Walfried te Groningen, Nicolaas te Haren en H. Jozef te Zuidhorn. Op 6 januari 2019 heeft zij afscheid genomen. Wij wensen Hilda alle goeds!

In de tweede helft van december bereikte ons het bericht dat **emeritus pastoor Theodorus (Dorus) Robertus Metz**, geboren op 26 september 1943, priester gewijd 28 juni 1969, op 5 december 2018 is overleden. Geheel overeenkomstig zijn wens heeft zijn afscheid in besloten kring plaats gevonden. Dat hij mag rusten in Gods barmhartige vrede!

Met ingang van 1 maart 2019 heeft **drs. P. (Pascal) H.W. Huiting** eervol ontslag gekregen als parochievicaris in de parochie H. Christoffel. Pastor Huiting was daar al enige tijd halftime werkzaam, dit i.v.m. een studieopdracht van onze bisschop. Deze halftijds studieopdracht is omgezet in een fulltime opdracht voor promotieonderzoek in het Russische St. Petersburg. De bisschop dankt hem voor zijn inzet voor de parochie en wenst hem alle goeds en veel succes bij het afronden van zijn proefschrift.

Op 1 februari jl. bereikte plebaan **drs. R. (Rolf) R.B.M. Wagenaar** de 75 jarige leeftijd, het moment waarop hij met emeritaat zou mogen gaan. Op verzoek van de bisschop is hij bereid door te gaan met zijn werkzaamheden als pastoor in de H. Martinusparochie te Groningen. Wij zijn pastoor Wagenaar dankbaar voor deze bereidheid en wij wensen hem alle goeds, gezondheid en Gods rijkste zegen!

IN HET KORT

BISDOM TEGEN UITBREIDING GASWINNING WADDENZEE

Het bisdom Groningen-Leeuwarden steunt de actie in het noorden tegen vergunning door de Rijksoverheid voor meer gaswinning onder de Waddenzee en het Friese kustgebied. “De problemen met gaswinning in het noorden zijn nog lang niet opgelost”, vindt bisschop Ron van den Hout: “We mogen dit niet uitbreiden van Groningen naar Friesland.” Hij verwijst ook naar de pauselijke oproep *Laudato Si* voor minder consumptie en meer verantwoorde levensstijl die de aarde niet uitput en de kloof tussen arm en rijk niet verdiept. De protestactie van de Waddenvereniging krijgt steun van provinciale, lokale overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Meer informatie: zie www.bisdomgl.nl/Nieuws.

EERSTE OPENBARE KRUISWEG-WANDELING NOORD NEDERLAND

Van Aswoensdag (6 maart) tot Paaszaterdag (20 april) tonen winkels en etalages in het centrum van Sneek 14 grote afbeeldingen van kruiswegstaties. Bedoeld als bezinnings wandelroute in de aanloop van Pasen. De openbare kruiswegwandeling is naar een idee van de fam. Kras in Volendam waar dit jaarlijks gebeurt. De kruiswegroute in Sneek is na de Aswoensdagviering op 6 maart jl. officieel geopend door pastoor Peter van de Weide en burgemeester Janneke de Vries van gemeente Zuidwest Fryslân. Contact: Sint Martinuskerk Sneek, Renate Dümmer, M 06 – 25224726, E renate.dummer@home.nl

INSPIRATIEDAG ‘CARITAS BEWEEGT’

Zaterdag 6 april is een landelijke inspiratiedag voor vrijwilligers die zich inzetten voor armoede en diaconie: Parochiële Caritas Instellingen, Caritas- en Diaconie werkgroepen. Gastspreker is Vaticaan prominent kardinaal Peter Turkson, hoofd van het dicasterie Integral Human Development in Rome. Hilde Kieboom van de gemeenschap Sant ‘Egidio in Antwerpen en zuster Sara Böhmer van de Kongregatie Nederlandse Religieuzen (KNR) staan stil bij nieuwe vormen van sociale gemeenschap. Locatie: Abdijhof Mariënkroon in Nieuwkuijk (Brabant). Contact: bisdomhuis Groningen-Leeuwarden, Lisette Winter, 050 - 4065888.

IN HET KORT

OLIEWIJDING EN CHRISMA MIS

De jaarlijkse oliewijding door bisschop Ron van den Hout in aanwezigheid van alle pastorale beroepskrachten van het bisdom is op 17 april, 19.00 uur, in de Dominicuskerk te Leeuwarden.

VASTENACTIE 2019: WANDELEN OVER WATER

De pelgrimsdriedaagse van de landelijke Vastenactie is dit jaar van 11 tot en met 13 april vanuit Weesp. Dagwandelingen met bezinning zijn uitgezet in het rivierengebied van de Vecht en Gein. De wandelingen van ca. 20 km per dag zijn een geldinzamelactie voor de vijf waterprojecten van de Vastenactie 2019. Informatie: www.vastenactie.nl/evenementen/pelgrimstocht.

COEVORDEN: LAUDATO SÍ IN DE PRAKTIJK

Paus Franciscus' encycliek Laudato Sí roept op tot bezinning en verantwoorde levensstijl. De aarde als ons gemeenschappelijk huis, een schepping en geschenk van God. Wat gebeurt er als onze manier van leven een aanslag is op de planeet? Gastspreker en lekenDominicaan Dominicus Kamsma licht Laudato Sí toe met de vraag hoe de oproep praktisch gestalte kan krijgen in het leven van alledag. Organisatie: Werkgroep Toerusting, vicariaat Groningen-Drenthe. Datum/locatie: 15 mei a.s., 20.00 uur – 22.00 uur, Sint Antoniusgebouw in Coevorden.

Agenda van de bisschop

Maart

- 25 Ochtend: Theologisch werkgezelschap
- 26 Ochtend: Scholentour Ter Apel
- 27 10.00 uur Vergadering Priesterraad
14.00 uur Vergadering Kapittel
- 30-31 Bijwonen Bisschopswijding Fulda (Duitsland)

April

- 3-4 Stafdagen in Denekamp
- 7 Familytour Oosterwolde
- 8 Scholentour Oldemarkt
- 9 Vergadering Bisschoppenconferentie
- 10 14.00 uur: Lezing voor KBO Emmeloord
Avond: Vergadering Raad van Toezicht
Primenius, Oude Pekela
- 13 Diocesane Pastorale Raad, Joure
- 14 11.00 Eucharistieviering Palmzondag, kathedraal Groningen
Avond: Bijwonen The Passion, Emmercompascuum
- 15 Scholentour Emmen
- 17 Ontmoeting met identiteitsbegeleiders, bisdom
19.00 uur: Oliewijding in Leeuwarden, Dominicuskerk
- 18 19.00 uur: Plechtigheden Witte Donderdag: Leeuwarden, Dominicuskerk
- 19 15.00 uur: Kruisweg Processiepark, Bonifatiuskapel Dokkum
19.00 uur: Plechtigheden Goede Vrijdag, Leeuwarden, Dominicuskerk
- 20 20.30 uur: Paaswake in Leeuwarden, Dominicuskerk
- 21 11.00 uur: Hoogmis Pasen, kathedraal Groningen
- 23-28 Ontmoetingsdagen Neo-katechumenaat, Israël

Mei

- 4 Avond: Dodenherdenking Groningen
- 5 HH. Missen Mariabedevaartsplaats Ommel (NB)
- 7 Studiedag Pastorale beroepskrachten
- 9 14.00 VPW, Protocollair gesprek
- 12 10.00 uur Eucharistieviering Joure
- 13 Avond: Rozenkransgebed, Gorredijk
- 14 Vergadering Bisschoppenconferentie
- 18 Priesterwijding R. Hoogma, kathedraal Groningen
- 19 Toedienen H. Vormsel, parochie Jacobus de Meerdere
- 25 Misdiensdag
- 27 Middag: oecumenische ontmoeting emeriti (pastores/predikanten) Heerenveen
- 30 Brugge, H. Bloedprocessie

Juni

- 2 Eucharistieviering Weiteveen, b.g.v. 100-jarig bestaan kerk
- 4 Uitgaansdag bisdom
- 6 17.00 uur, Vergadering Raad voor Economische Aangelegenheden (REA)
- 7 Afscheid pastoor Wagenaar als kanunnik
- 8 Toedienen H. Vormsel, Coevorden
- 9 Eucharistieviering Hoogfeest Pinksteren, kathedraal Groningen
- 10 Toedienen H. Vormsel, Kloosterburen
Middag: Mariavesper, Emmercompascuum
- 15-16 Bonifatiusdagen Dokkum
- 18 Vergadering Bisschoppenconferentie
- 19 10.00 uur Vergadering Priesterraad
14.00 uur Vergadering Kapittel
- 22 Toedienen H. Vormsel, Hoogeveen
- 23 Pausmis Den Haag
- 24 Ontmoeting Focolare, Nieuwkuijk

**'HIER BEN IK,
HEER'**

Deze woorden klinken in de liturgie van de wijding. De priester- of diaken kandidaat wordt bij zijn naam genoemd en opgeroepen. Dit gebeurt te midden van de kerkgemeenschap. Iedereen hoort het en hoort ook het antwoord van de kandidaat: "Hier ben ik." De woorden zijn aan de roepingsverhalen in de Bijbel ontleend. Aan deze publieke bekentenis is een persoonlijke geschiedenis voorafgegaan. De kandidaat heeft zich geroepen gevoeld en heeft zich voor de opleiding tot priester of diaken gemeld bij de bisschop en bij een seminarie-opleiding.

Deze geschiedenissen zijn persoonlijk en hebben met geestelijk leven te maken. Er is een fase van onderscheiding geweest. Omdat het een levensstaat betreft, gaat het niet louter om het kiezen van een beroep. Ook het huwelijk is een levensstaat en het volstaat niet voor het huwelijk te kiezen zonder gevoelens van liefde.

Vaak wordt mij gevraagd naar mijn roepingsgeschiedenis. Op de lagere school - zo herinner ik het mij tenminste - heb ik tegen mijn buurjongen gezegd, dat ik pastoor wilde worden. Toen de pastoor in de klas kwam om misdienaars te werven, meldde ik mij dan ook direct aan. Het is pas op 21-jarige leeftijd dat ik van dit verlangen werk maakte. Ik ging naar de pastoor en vertelde het. Dezelfde avond vertelde ik het ook mijn ouders. Zij waren totaal verrast: "Nooit aan gedacht."

In de jaren daarna heb ik me bevestigd gevoeld in de keuze. Ik voelde me thuis op het Sint-Janscentrum van het bisdom 's-Hertogenbosch. Die bevestiging kreeg ik ook op de vakantiedagen voor gehandicapten die door de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond werden georganiseerd voor leden en familie van leden. Een week lang trok ik op met de mensen. Dat is behoorlijk intensief, en soms had ik ook echt de behoefte om me even voor gebed terug te trekken.

De bevestiging van anderen is voor mij altijd belangrijk geweest om tot

onderscheiding te komen. Gaandeweg mijn jonge jaren heb ik steeds meer ervaren wat vriendschap betekent. De beste vrienden heb ik in kerkelijke kring. Door hen wordt ik het gemakkelijkst begrepen. Hoe meer ik naar het priesterschap toegroeide, hoe beter ik me tot anderen wist te verhouden. Ter vergelijking: ik werkte bij een tuinder en kon goed met de andere personeelsleden opschieten. Voor mij was dat een aanwijzing om de tuinbouw in te gaan. Dat de tuinbouw het uiteindelijk niet is geworden .... er is van bovenaf ingegrepen. Toen ik op zoek was naar een opleiding interesseerde mij vooral de medestudenten die ik zou krijgen, en niet het studieprogramma dat de rector presenteerde. Zou ik me bij hen thuis kunnen voelen? Dat was voor mij een belangrijk criterium.

Een bijzondere roeping is persoonlijk, maar het heeft ook een kerkelijke dimensie. Als een jonge man zich geroepen voelt, moet het nog door de Kerk worden herkend. Heeft hij een authentiek geloof? Heeft hij goede contactuele eigenschappen en het vermogen om een filosofie- en theologiestudie aan te kunnen? Heeft hij oneigenlijke bijbedoelingen? Zal hij met en voor de mensen kunnen werken en zich dienstbaar kunnen opstellen? Niemand wordt gewijd louter op basis van zijn eigen wens. De wens wordt gewogen en beproefd.

In deze Spreek! besteden we aandacht aan het thema roeping. Dit naar

aanleiding van de priesterwijding van Remco Hoogma. Hij zal ontdekken dat het persoonlijk leven en het priesterlijk werk nauw met elkaar verbonden zijn. Hij kan niet louter professioneel werken en een scheiding aanbrengen tussen privé en werk. Zijn eigen persoonlijke leven is het eerste getuigenis van het evangelie dat hij kan geven, voorleven.

Natuurlijk is het priesterschap ook hard werken. Dat moet iedereen en dat is ook goed. Christus heeft arbeiders gevraagd in de wijngaard, geen luxe paardjes. Het is geestelijke arbeid, dicht bij mensen, en vanuit een doorleefd geloof. Mooi als je dat in je leven mag combineren. Mooi dat je je persoonlijk zo mag inzetten voor de medemens en voor het Rijk Gods. We wensen Remco een zegenrijk priesterleven en een mooi feest.

Dr. C.F.M. van den Hout
bisschop van Groningen -Leeuwarden

A man with short brown hair and a light beard is smiling at the camera. He is wearing a black quilted jacket over a grey shirt. He is sitting on a wooden bench in a church, with the altar and stained glass windows visible in the background. The lighting is warm and soft.

REMCO HOOGMA: 'ALS PRIESTER HEB JE EEN FACILITERENDE ROL'

ROEPING: HET PLAN DAT GOD VOOR IEDEREEN HEEFT

Tekst: Bianca Domhof

Op 18 mei a.s. wordt de Remco Hoogma (31) in Groningen tot priester gewijd. Beschouwt hij dit als roeping en hoe is de weg naar deze wijding gelopen? Tijd voor een gesprek met de priester in spé die in de pastorie van Sint Nicolaasga woont en pastoraal actief is in Balk, Woudsend en Bakhuizen.

Remco Hoogma is geboren in Bolsward en verhuisde na zes jaar naar Spanje, de Canarische eilanden om precies te zijn. Vier jaar later ging het gezin terug naar Bolsward. Remco had een voorkeur voor de exacte vakken. Met zijn vakkenpakket kon hij maar drie dingen *niet* studeren: Latijn, Grieks en Theologie. Hij ging aanvankelijk economie studeren in Groningen, wat prima beviel, maar het reizen trok ook. Dus ging hij er een half jaar tussenuit. Om het te bekostigen werkte hij als pizzabakker bij Ponte Vecchio, een pizzeria in Bolsward. De reizen waren niet alleen binnen Europa maar ook in Azië, waar hij Thailand en Birma (het huidige Myanmar) bezocht. Ook ging hij naar Zuid-Afrika. Uiteindelijk begon hij opnieuw in Groningen te studeren, dit keer Technische

Bedrijfskunde. Tijdens de studie was hij een jaar in Valencia actief. Eerst voor een stage, daarna voor werk.

Thuiskomen

Hoewel hij van huis uit niet heel kerkelijk was opgevoed bezocht Remco in Valencia regelmatig de kerk. "We gingen als gezin vroeger wel naar de kerk maar vooral op de hoogtijdagen als Pasen en Kerst. Dat voelde altijd heel goed. Maar ik kon niet benoemen waarom. Onder invloed van het kerkbezoek met mijn Spaanse vrienden viel het kwartje. Ik kreeg het gevoel van 'thuiskomen' als ik in de kerk was. En dat gevoel liet me niet meer los." Terug in Nederland rondde hij zijn studie Technische Bedrijfskunde af en pakte gelijktijdig in Amsterdam en Groningen een studie Rechten

op. Toch was dit niet de weg die hij voor de rest van zijn leven voor zich zag: "God vroeg meer van mij. Maar wat precies, dat was nog niet geheel duidelijk voor mij. Is priester worden iets voor mij, vroeg ik me af? In eerste instantie schrok ik van die vraag die in mezelf opkwam. Ik heb toen de tijd genomen met de gedachte, als het zo is dan zal het over een paar jaar nog zo zijn. Ik ben een Master International Economics and Business gaan doen. Toen ik daarmee klaar was, dacht ik: wat nu? promoveren? solliciteren? Ik ging solliciteren, maar merkte al snel dat ik ongelukkig werd in dat proces. De eerdere en nog steeds latent aanwezige onrust stak weer de kop op. Toen ben ik gaan nadenken. Eigenlijk wist ik wel wat ik wilde, namelijk priester worden.

Diakenwijding in Leeuwarden, 2018

Ik heb gesprekken gevoerd met verschillende mensen en uiteindelijk besloten om te beginnen met de priesteropleiding. Dit ondanks de 101 argumenten om het niet te doen. Waarvan er één was: God heeft veel betere mensen om dat te doen. Zou ik dan met al mijn tekortkomingen geschikt zijn voor het priesterambt? Inmiddels weet ik dat je niet perfect hoeft te zijn, niet als mens en niet als priester. Je geeft je over aan Gods genade."

Op de vraag of de studie was wat hij er van had verwacht zegt Hoogma: "Ik studeerde in Utrecht en aan de Tilburg School of Theology. Ik kwam terecht in het Antoniushuis in Bovendonk en moest daardoor veel reizen, zo'n vijf uur per dag. Op Bovendonk heb ik vooral de praktische vorming meegelopen. De studie op de universiteit vond ik hartstikke leuk maar soms lastig qua vorm. We zaten in kleine groepen en met een

zeer gemêleerd gezelschap. Waarvan er een aantal met een ander idee en insteek zat dan ik. Na de Bachelor Theologie mocht ik verder studeren in Rome. Daar kwam ik terecht in het 'Germanicum et Hungaricum': een mooi college met een lange traditie en met studenten uit 12 verschillende landen. Ik voelde me zeer bevoorrecht, het werd me mogelijk gemaakt om deze studie te doen. Het besef dat ik priester wilde worden, is daar verder versterkt. Ook de bevestiging, dat God dit van mij vroeg!"

Veelzijdigheid

"De veelzijdigheid van het pastoraat is een van de mooie dingen van het priesterschap. Ik heb al op meerdere manieren mogen assisteren in veel verschillende parochies en op veel verschillende plekken over de wereld. Het geeft de universaliteit van de wereldkerk aan en de veelzijdigheid van het pastoraat. Een zomerstage in Spanje en Zuid-Amerika, het

jongerenwerk in het bisdom, ziekenbezoek in ziekenhuizen, huisbezoeken, gevangenen bezoeken en de klassen langs op scholen waren onderdeel van verschillende zomerstages en werkzaamheden gedurende de priesteropleiding." Anderhalf jaar geleden rondde hij zijn priesteropleiding af. "Ik ben eerst in Winschoten in de Norbertusparochie begonnen, een parochie met veel 'importkatholieken'. Het was natuurlijk best een stap, van Rome naar Winschoten. In Rome had ik veel vrienden gemaakt en een rijk sociaal leven. Dan is Winschoten natuurlijk van een andere orde, niet minder maar anders. Het gaf mij een reëel beeld van de stand van zaken in de kerk in het noorden. Daarbij kwam vervolgens de belangrijke vraag of je in deze concrete omgeving ook echt aan de slag wil. Gelukkig vond ik tijdens dat jaar de bevestiging om mij definitief te binden aan het bisdom en de laatste stappen te zetten richting het priesterschap."

Ignatiaan

Hoe zie je je eigen roeping? "Ik zie dat als een antwoord geven op de roepende stem van de Heer. Hij nodigt uit en wij mogen daar antwoord op geven. De ignatiaanse spiritualiteit heeft mij daar ook altijd bij geholpen. Deze spiritualiteit gaat er van uit dat je God ook in je hart kunt vinden, het is in zoverre dus een positief mensbeeld. Het is echter een kunst om vervolgens goed naar je hart te leren luisteren en je gevoel en ratio en wil daar ook in mee te nemen en op af te stemmen. Ik zie mijn wijding tot diaken vorig jaar als een mooie tussenstap naar het priesterschap. God roept mij tot het priesterschap. Ik wacht geduldig, en soms ongeduldig op deze belangrijke en mooiste stap wat mij betreft. De invulling van roeping is: antwoord geven op de levensweg die God voor jou heeft uitgestippeld. Ik heb daarbij natuurlijk de nodige zijpaden genomen, maar dat is ook goed geweest, dat heeft zo moeten zijn. En

maakt het des te bijzonder en mooi dat ik gekomen ben waar ik nu ben en vlak voor de wijding tot priester sta."

Kleine dingen

"De uitdaging van het leven is dat je met hulp van God je eigen levensweg moet uitstippelen. Mensen hebben veel keuzes, hoe meer keuzes, hoe moeilijker het wordt. Kiezen betekent dat je andere dingen niet doet, maar ook dat er nieuwe dingen voor terugkomen." Op de vraag door wie hij het meest beïnvloed is, zegt hij: "Het was een samenspel. God heeft op verschillende manier gewerkt en richting gegeven. Door verschillende mensen op mijn pad te sturen en in de sacramenten. Als ik terugkijk op dat pad dan heeft God mij gestuurd zonder dat ik dat altijd bewust door had. Boeken en teksten die me beïnvloed hebben, zijn onder andere die van Augustinus en van de stichter van het Opus Dei, Jozefmaria Escrivá. Met name over de heiliging van het

dagelijks leven. De kleine dingen van het leven goed doen, daar draait het om, daar hebben we namelijk invloed op. Op de grote dingen hebben we geen invloed. We moeten kijken in ons hart en ons handelen daar op afstemmen."

Toekomst

"Hoe ik de toekomst zie? Ik ben trouw aan dit bisdom dat mij deze kans biedt. Ik zie een missionaire taak in Noord-Nederland. Er gaat heel veel veranderen de komende jaren. Ik zie het als een uitdaging en als een vraag of en hoe ik daar op een goede manier aan kan bijdragen. Je bent geen pastor voor jezelf, maar om anderen te helpen op hun geloofsweg. Je hebt een faciliterende en ondersteunende rol als priester."

GEROEPEN TOT GODGEWIJDE MAAGDELIJKHEID

Een gesprek met Eliane Popa over de betekenis van deze roeping voor haar leven.

spreek!

Tekst: Agda Wachter

Wie is Eliane Popa?

Eliane is universitair docent aan de Faculteit Medische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). Zij doceert Medische Biologie aan studenten Geneeskunde en Biomedische wetenschappen. Ze traint promovendi in het schrijven van wetenschappelijke artikelen en subsidieaanvragen, en bestudeert bloedvaten. Daarnaast begeleidt Eliane Engelstalige catechese en Bijbelstudie van studenten in de St. Augustinus Studentenparochie. Eliane is geboren in Boekarest, Roemenië. Op zestienjarige leeftijd verhuisde haar familie naar Keulen, waar zij tien jaar heeft gewoond en gestudeerd. In 1995 kwam ze naar Groningen voor promotieonderzoek aan de RUG.

Van oosters orthodox naar rooms-katholiek

Eliane groeide op in de Orthodoxe Kerk: "Mijn zeer gelovige grootmoeder nam me regelmatig mee naar de kerk.

De muurschilderingen van Christus, de Moeder Gods en van de heiligen waren voor mij als familieportretten." Op tienjarige leeftijd logeert ze in een Rooms-katholiek klooster. "Daar zag ik voor het eerst een driedimensionale, houten crucifix. Het was een adembenemend gezicht voor iemand die met tweedimensionale orthodoxe ikonen was opgegroeid. Ik wilde de levensgrote Christus aanraken en hoorde duidelijk een innerlijke stem: 'Hier ben ik thuis en ik hoor bij Hem.' In de loop der jaren begreep ik dat dit 'thuis' de Rooms-katholieke kerk was, op wie ik steeds meer verliefd raakte." Maar wat betekende 'Ik hoor bij Hem'?

Roeping ontvang je

Eliane weet zich geroepen, maar de vraag is: waartoe? "Een roeping kies je niet zelf, ze is een trekkracht van God." Eliane zoekt jarenlang naar haar roeping en vraagt zich steeds af: Is het werkelijk God die mij roept? In 2006 geeft ze gehoor aan de roeping

om Rooms-katholiek te worden: "Die roeping was onmiskenbaar van God en dus makkelijk te beantwoorden." Met deze stap laat Elianes verlangen naar toewijding aan God op. Het kloosterleven, waar zij veel van houdt, komt in beeld. Maar juist deze liefde doet haar zich afvragen of ze zelf naar het klooster wordt geroepen. Een sterke Christuservaring geeft haar duidelijk antwoord. "Hij wilde dat ik omwille van Hem in de wereld zou blijven. Eerlijk gezegd botste Zijn wil op de mijne en maakte mij duidelijk dat mijn kloosterwens een vluchtpoging was voor de uitdagingen van de wereld. Ik heb toen Christus' wil gevolgd."

Maagdenwijding

Maar Elianes verlangen naar toewijding van haar leven blijft knagen. "Ik wilde vurig iets voor God doen, alleen wist ik niet wat. Langzaam begreep ik dat God mij riep om van Hem te zijn, in plaats van iets voor Hem te doen."

Eliane vroeg een priester hoe ze zich kan toewijden aan God in de wereld. Zonder met zijn ogen te knippen zei hij: "De Katholieke Kerk heeft hiervoor de maagdenwijding". "Ik was verbijsterd over dit spontane antwoord. Hij kende mij niet persoonlijk en wist dus niet of ik aan de voorwaarde van maagdelijkheid voldeed. Toch legde hij mij deze mogelijkheid voor! Of sprak God hier door zijn priester?" Zes jaar lang onderscheidt Eliane samen met haar geestelijk vader de roeping tot de maagdenwijding. "Advent 2013 zat ik voor een Christusikoon en wist ineens zonder enige twijfel: dit is mijn weg! Er volgde een onbeschrijflijke innerlijke vrede."

Zachte roepstem

Na deze diepe ervaring legt Eliane haar verzoek om de maagdenwijding

te ontvangen voor aan de bisschop, mgr. De Korte, die er meteen positief tegenover staat. Hij stelt als wijdingsdatum het Hoogfeest van Christus Koning voor, omdat, zo zegt hij, "Christus niet alleen koning van het heelal is, maar ook koning van ons hart." Met het ontvangen van de maagdenwijding begrijpt Eliane eindelijk de betekenis van de innerlijke stem die zij als kind gehoord had "Hier ben ik thuis en ik hoor bij Hem". Eindigt haar roepingsverhaal hier? "Nee, er gaat een nieuwe fase in. De Godgewijde maagd is geroepen om maagd, bruid en moeder zijn. Als maagd streeft zij naar volkomen ontvankelijkheid voor Gods wil en Gods woord. Als bruid volgt zij gehoorzaam haar Bruidegom, Christus na, waar Hij ook gaat. Als moeder tracht zij Gods kinderen de liefde

van Christus voor te leven. Dit alles uiteraard met Gods hulp! Het gaat niet meer om de grote roeping, maar om Gods zachte roepstem in elk moment van het dagelijks leven."

Tekst: Lammert de Hoop

STILLE KRACHT VAN DE KAPEL

Al bijna dertig jaar dient Diana de Boer-Brouwer de bedevaartskapel in Dokkum.

'Ik was er al bij betrokken in de tijd van pastoor Peters. Toen ontstond in 1990 opschudding over het wonder van de bron. Of het bronwater echt wonderlijke genezing veroorzaakt, vraag ik me af. Ik ben er te nuchter voor denk ik. Toen de kerk de Bonifatiuskapel elke zomer openstelde voor publiek was ik van begin af aan een van de vrijwillige kapelwachten om mensen te ontvangen. Dat doe ik nog steeds. Voor de schoonmaak kom ik sinds 12 jaar hier ook vrijwillig, het hele jaar door elke week een paar uur. Zomers vaak twee keer per week. Zo'n prachtige plek moet schoon en netjes zijn vind ik.

Ik geniet ervan als mensen die voor het eerst komen, onder de indruk zijn van de kapel. Bij de verbouwing in 2007 en 2008 was het overal smerig. Ik ben op eigen initiatief begonnen de ontvangstruimte schoon te maken. Iemand anders, Dora, deed de kleine kapel. Dat ben ik er bij gaan doen, toen Dora ziek werd en niet terugkwam. Ik doe nu alle schoonmaak: ontvangstruimte, kleine kapel, WC's, keukentje, alle banken in de grote kapel, deuren van hoofdingang en nooduitgangen. Omdat de kapel een half open dak heeft vliegen vogels in en uit. En laten soms van alles achter: de zwaluwen onder hun nest; kerkuilen die over de banken vliegen. In de koude maanden hangen kleine trekveermuizen in winterslaap

aan de muur in de rondgang; daar merk je weinig van. Zodra het warmer wordt, vertrekken ze.

Rienk, mijn man, kwam vroeger ook mee en verzorgde de bloemen in de bloembakken. Er staat nu een goudenregen in het park, geplant als aandenken na zijn overlijden vier jaar geleden. Hij doet het heel goed. Als ik naar de kerk ga dan is dat in onze parochiekerk of op donderdagavond hier in de kapel naar de mis van onze pastoor, Paul Verheijen. Ik ben erg blij dat Titus Brandsma er voor zorgde dat dit als bedevaartsplek in Dokkum kwam. Ik mag er graag alleen wezen, aan het werk. Gewoon het gevoel, de rust die er is. Het is belangrijk voor de kerk.'

HET IS GROOTS OM MENS TE ZIJN

Tekst: Lammert de Hoop, Pascal Huiting

spreek!

Zeven jaar werkte Pascal Huiting in de Friese H. Christoffelparochie, de laatste tijd naast zijn werk voor de Universiteit van Tilburg. Half maart vertrok hij naar St. Petersburg voor onderzoek naar christelijke denkers in de 19e eeuw: de Russisch-Orthodoxe Vladimir Solovjov en de Lutherse Søren Kierkegaard uit Denemarken. Over toewijding aan een studieopdracht voor het leven.

Vladimir Solovjov

Mens, geloof, godsdienst en boeken: het hield Pascal al vroeg bezig.

"Als kind was ik een boekenfanaat.

Als 11-jarige trof me een citaat van Kierkegaard over religie. Later heb ik mijn masterthesis van de theologieopleiding aan hem gewijd. Met mijn proefschriftonderzoek pak ik die draad weer op."

Waarom koos je voor het priesterschap?

"Ik kies voor het priesterschap omdat alleen de kerk in de wereld nog het verhaal van Jezus uitdraagt. Mensen

leven niet zomaar. Ieder mens moet zich tot iets verhouden in zijn bestaan. Iets wat buiten hen zelf is: de relatie met God is wezenlijk. Ik geloof ten volle dat in Jezus, God en mens elkaar ontmoeten. Dat is voor mij fundamenteel. We vieren dat in de eucharistie. Het stil gebed door de priester waarbij water (het menselijke) en wijn (het goddelijke) worden gemengd, verwoordt dit prachtig: "Water en wijn worden één, Gij deelt ons menszijn en neemt ons op in uw Goddelijk leven."

Wat kan de kerk voor mensen in onze tijd betekenen?

"Bij de kerk moeten we het niet over de regels hebben, maar over de achterliggende waarden waar ze naar verwijzen. Meer dan andere religies benadrukken Jodendom en Christendom dat geloof in God niet kan zonder de vrijheid en eigenheid van de mens. We mogen ons vrij verhouden tot God, iets terugzeggen, verwachten dat Hij luistert en antwoordt. De kerk kan een christelijk geïnspireerde levenshouding van eerbied, vrijheid en verantwoordelijkheid voorhouden.

Bijvoorbeeld grenzen stellen aan de welvaartsgroei door te kiezen voor een economie van het genoeg. In het kerkelijk jaar is dan de Vastentijd een prima oefening om met het minimale te leven."

Søren Kierkegaard

HET IS IETS GROOTS OM MENS TE ZIJN

“Met de verhuizing in aantocht kwam ik een doos met werkstukken van de middelbare school tegen. Ik ontdekte dat ik toen al over dingen schreef die me nog steeds bezighouden. Over de moderne, vrije mens en hoe het daarmee verder moet. De mens die ontdekt dat hij fundamenteel vrij is. En dat vrijheid tegelijk een gave en opgave is. De mens ook, die weet dat hij vrij kan zijn mét en zónder God. Want waarom zou je voor God kiezen? Ik heb zelf nooit een probleem ervaren

tussen geloof en vrijheid. Vrijheid is een van de rijkste gaven die God aan ons schenkt, en waar we met eerbied mee moeten omgaan. Alleen vrije mensen kunnen God liefhebben boven alles en de naaste als zichzelf (Marcus 12, 28b-34). Vrijheid is ook de voorwaarde voor liefde, want echte liefde laat zich niet dwingen.

In de parochie heb ik van dichtbij meegemaakt hoe moderne, vrije mensen hun godsgeloof gestalte geven. Van de doop aan het begin tot het einde van het aardse leven als we een parochiaan bedienen en de uitvaart leiden. We kijken daarbij zelfs verder dan het ervaarbare, over de grenzen van de dood. In het vertrouwen dat altijd en overal er leven voor ons is bij God.

De komende tijd concentreer ik mij op mijn proefschrift. Net als in mijn middelbare schoolwerkstukken en het pastorale werk staat in mijn studie de moderne, vrije mens centraal in zijn of haar verhouding tot God. De Lutherse Søren Kierkegaard (1813-1855) en de Russisch-Orthodoxe Vladimir Solovjov (1853-1900) schreven hierover waardevolle dingen. Hoe mensen juist

vrij worden dóór hun geloof, in relatie met God. Die gedachten ga ik voor onze tijd onderzoeken, met elkaar vergelijken, en helder presenteren aan wie het maar wil lezen of horen. In Rusland wacht mij een appartementje en een aanstelling als gastonderzoeker aan de Staats Universiteit van St. Petersburg.

‘Det er noget stort at vaere menneske’ las ik ooit op een Deense rouwkaart. Letterlijk: ‘Het is iets groots om mens te zijn’. We leven in een tijd waarin niet meer over mensen wordt gepraat als geliefde schepselen van God, maar als ecologische problemen en het resultaat van een blind proces van evolutionaire ontwikkeling. Stilletjes zijn we ons respect voor het menszijn van anderen en onszelf aan het verliezen. Dan is het goed deze zin te overdenken: ‘Het is iets groots om mens te zijn’. Dát heb ik in de afgelopen zeven jaar ervaren. Ik ben dankbaar voor alle geloof, vrijheid en menselijkheid die ik in de H. Christoffelparochie heb ervaren.”

*Verkort afscheidsartikel van pastor Pascal Huiting in het parochieblad van de H. Christoffelparochie.

WOORDEN VAN ROEPING AAN HET WAD

De Wereld Jongeren Dagen (WJD) op Ameland, eind januari jl., waren een geslaagde happening. Zo'n 180 jongeren en begeleiders uit alle Nederlandse bisdommen namen er aan deel. Het weekend viel samen met de afsluiting door paus Franciscus van de 'echte' WJD in Panama/Zuid-Amerika op 25, 26 en 27 januari. De slotviering in de kleurrijke Clemenskerk op het eiland is uitgezonden op televisie. Twee bisschoppen waren het hele weekend aanwezig, mgr. Ron van den Hout van Groningen-Leeuwarden en mgr. Hans van den Hende van Rotterdam. Evenals in Panama stond ook hier het thema 'roeping' centraal: in vieringen, workshops en gesprekken over levenskeuzes maken, spiritualiteit, bidden als Godsrelatie, sacramenten, alsook door (biecht)gesprekken met aanwezige pastores en bisschoppen. De katholieke Friese CdK Arno Brok was op eigen verzoek aanwezig als toehoorder bij de eucharistieviering. "We zijn dankbaar deze mini-pelgrimstocht naar Ameland te mogen maken," aldus mgr. Van den Hende in de dankviering. "Om te luisteren naar het Woord van de Heer, dat richting aan ons leven geeft."

GEROEPEN TOT LIEFDE EN WIJSHEID

Tekst: Piet van der Schoof

Volgens een oude Joodse traditie neem je bij de dood geen goud of geld mee, maar zullen Torastudie en goede werken je vergezellen. Hoe zit het met de verhouding tussen studie en goed handelen? Waartoe zijn wij geroepen?

Volgens de Bijbel zijn mensen geroepen om Gods partner te zijn bij de voortgaande schepping van de wereld. Het gehoor geven aan deze roeping vraagt om veel inzet en wijsheid. Jozua, de opvolger van Mozes, pleit er daarom voor dat gelovigen het liefst dag en nacht de Tora, de eerste vijf boeken van de Bijbel bestuderen en daardoor wijsheid opdoen. Omdat wijsheid zo belangrijk is, wordt ze in het Bijbelboek Spreuken opvallend genoeg als een persoon voorgesteld.

Bouwtekening

Deze Vrouwe Wijsheid zegt dat God haar al aan het begin van zijn wegen schiep, nog voordat de aarde ontstond en dat zij de Allerhoogste bij de schepping assisteerde. Maar hoe moeten wij ons die Wijsheid concreet voorstellen? De Joodse traditie stelt dat wij haar moeten opvatten als de Tora en maakt daarbij een vergelijking met een architect. Zoals een architect met een bouwtekening werkt bij het ontwerpen van een paleis, zo verdiepte God zich in de Tora bij het scheppen van hemel en aarde. Daarbij gaat het om een onuitputtelijke bron van wijsheid, zoals ook rabbi Ben Bag-Bag, tijdgenoot van Jezus, zegt: 'Keer en keer de Tora nog eens, want alles is erin.'

Veel wortels

Maar het verwerven van Bijbelse wijsheid is toch niet alleen zaligmakend? Hoe zit het met het

werken aan een betere wereld? Daar gaat de volgende rabbijnse parabel op in. 'Iedereen wiens wijsheid omvangrijker is dan zijn daden, waarmee kun je dat vergelijken? Met een boom die wel veel takken maar weinig wortels heeft. Als er een wind opsteekt, raakt hij ontworteld en valt op de grond. Maar als iemand meer aan goede werken doet dan aan het vergaren van wijsheid, waarmee valt dat te vergelijken? Met een boom die weinig takken heeft en veel wortels. Ook al komen alle winden van de wereld samen, dan nog blijft hij nog op zijn plaats staan.' Hoe belangrijk wijsheid ook is, goede werken zijn in het Jodendom nog belangrijker. Deze moeten in het verborgene gedaan worden, zoals ook Jezus zegt: 'Laat uw linkerhand niet weten wat uw rechterhand doet.'

Winden waaien

Jezus vertelt een parabel die op de vorige lijkt, maar die toch een andere strekking heeft. 'Ieder die mijn woorden hoort en doet wat ik zeg, lijkt op iemand die zo verstandig was zijn huis op een rots te bouwen. De regen viel neer, de rivieren traden buiten hun oevers, de winden waaiden en beukten tegen dat huis. Maar het stortte niet in, want het was gebouwd op een rots. Ieder die mijn woorden hoort maar niet doet wat ik zeg, lijkt op iemand die zo dom was om zijn huis op zand te bouwen. De regen viel neer, de rivieren traden buiten hun oevers,

de winden waaiden en teisterden dat huis. En het huis stortte in, het werd een grote bouwval.'

Jezus roept mensen op om in hem te geloven en hem te volgen. Het doen van liefdedaden maakt daar deel van uit, want Hij is immers gekomen om kwetsbare mensen te redden. Jezus heeft zelf een grondige torastudie gevolgd onder leiding van Schriftgeleerden en Farizeeën; dat kun je uit zijn grote kennis van de Tora opmaken. Hij waarschuwt dat daar zelfs geen punt of komma aan veranderd mag worden.

IJver

Bij Christenen staat dus de navolging van Christus centraal en bij het Jodendom valt de grote ijver voor de Tora op. De volgende twee uitspraken geven dit eigene van het Christendom en het Jodendom goed weer. Jezus zegt 'Waar er twee of drie in mijn Naam bijeengekomen zijn, ben Ik in hun midden.' Rabbi Simeon: 'Als drie aan een tafel gegeten hebben en daarbij woorden van de Tora gesproken hebben, is het alsof zij gegeten hebben van de tafel van God.' Door je te verdiepen in de Tora leer je de wil van God kennen. Door wijsheid schiep God en voltooide Hij de hemel en de aarde.

Tekst: Marlies Bosch

THEO KIEWIET

LIEFDE VOOR NATUUR IS MIJN ROEPING

Theo Kiewiet (1959) is een rasechte Amelander. Hij is in de Clemensparochie zowel koster als voorganger in Woord en Communievieringen. Hij woont in de pastorie, ontvangt (zomer-)pastores en zorgt ervoor dat alles op rolletjes loopt. Zo ook tijdens de Wereld Jongeren Dagen eind januari jl. op Ameland.

Levensloop

Kiewiet: 'Door mijn liefde voor de natuur koos ik na de Middelbare School voor de Tuinbouwschool in Frederiksoord. Ik werd hovenier bij de Gemeente Ameland en heb ervoor gezorgd dat er bomen werden geplant op een nogal kaal eiland. Daarna maakte ik een wereldreis, die begon met de Trans-Siberië spoorlijn, door Mongolië en China. Dat was een prachtige ervaring. Toch hield mij nog

een ander idee bezig: ik wilde wel iets met missie en ontwikkelingswerk gaan doen en besloot me te gaan richten op ontwikkelingsprojecten.'

Mill Hill

'Om me daarop voor te bereiden studeerde ik in Londen Theologie en Filosofie bij de missionarissen van Mill-Hill (Missionaire Sociëteit). Na drie jaar studie ging ik weer op reis, nu naar India. Ik richtte voor de

uit te voeren projecten de Stichting Ontwikkelingswerk Theo Kiewiet op. Die twee jaar werden een belangrijke fase in mijn leven, daar ben ik diep dankbaar voor. Na India werd het Nepal, Kenia, Oeganda, enz. Er kwam ook een project in Afrika. Daar hebben we o.a. onder de bevolking klamboes uitgedeeld om malaria te voorkomen, met als gevolg dat er scholen moesten komen voor de kinderen die nu allemaal in leven bleven. We leerden

moeders hoe ze die ziekte kunnen voorkomen door de muggen buiten te houden. Zelfvoorziening is bij al onze projecten het uiteindelijke doel. Vroeger was een missionaris bezig om zieltjes te winnen. Doordat er meer kinderen in leven bleven heb ik er zo ook voor gezorgd dat de kerk daar fors is gegroeid.'

Wat nu?

'Eenmaal terug op Ameland vroeg ik me af: wat nu? Ik doorliep de driejarige Rooms-Katholieke Theologische Opleiding in Amsterdam. En weer ging ik terug naar Ameland. Om in mijn onderhoud te voorzien werkte ik in de horeca en startte mijn eigen hoveniersbedrijf. Nu ga ik niet meer op reis. Ik vind vliegen niet langer verantwoord in het kader van Laudato Si, en er zijn daar bekwame mensen die de projecten kunnen leiden.'

Roeping

Kiewiet: 'Ik kan wel zeggen dat mijn liefde voor de natuur mij geroepen heeft om te doen wat ik heb gedaan. Ameland groener maken en van

meer zuurstof voorzien. Het reizen en ontdekken van verschillenden culturen. In India was de armoede niet behapbaar, en alles daar is te extreem om het te bevatten, maar juist daardoor ook zo boeiend. De theoloog Raimond Pannikar, een priester, schreef over het boeddhisme en hindoeïsme, maar hij bleef katholiek. Daar herken ik me in. Maar ik herken me ook in de Middeleeuwse mystiek van bijvoorbeeld Meister Eckhardt. Muziek en mystiek maakt het leven rijk.'

Ramen zijbeuken

'Ik ben een gezegend jochie om hier in Gods schepping te mogen leven. Ik maak er een gewoonte van om dagelijks in de natuur op zoek te gaan naar o.a. nieuwe soorten vlinders en kevertjes om die te fotograferen. Er is hier zo'n biodiversiteit. Toen de Clemenskerk na de brand zou worden herbouwd was er veel overleg met de kunstenaar die het basisonwerp maakt, Randolph Algra. We werden het er snel over eens dat ook de natuur een plek moest krijgen in de kerk. Ik voel me erg vereerd dat een

aantal van mijn foto's zijn gebruikt voor afbeeldingen in de ramen van de zijbeuken. Iedereen hier op het eiland weet natuurlijk dat ik met de natuur bezig ben.'

Roeping

'Roeping is misschien een woord dat alleen bij een religieus leven wordt gebruikt, maar ik zie toch dat als je een missie hebt je daartoe door God geroepen kunt worden. Vroeger wilde ik missionaris worden, nu draag ik mijn liefde voor de natuur uit naar anderen in woord, beeld en daad. Dat is mijn basisroeping. Maar ook het levend houden van onze kerkgemeenschap, het aantrekken van vrijwilligers, het enthousiasmeren zie ik als mijn roeping. Dat gaat soms via kronkelpaden, maar daar houd ik wel van. Die zijn deel van de natuur.'

geroep

geroep vanaf de oever 'kom
en volg' - zij gingen twee aan twee
een kreet bewoog de visser-broers
de wind dreef meeuwen van de zee

de netten werden neergelegd
en zachtjes groette hen de zon
het onbekende tegemoet
ontdekten ze verwaaid een bron

daar riep opnieuw die stem 'daal af
en zoek wat je ten diepste drijft
slechts in het duister zie je licht
en stilte spreekt waar jij juist zwijgt'

de meeuwen krijsen langs het water
en voor wie wacht, wordt het steeds later

peter vermaat

uit: peter vermaat, *meeuwen krijsen langs het water*, discovery books leeuwarden 2012
n.a.v. Mt 4, 12-23, over de roeping van de vissers

GEROEPEN TOT HET AMBT

Tekst: Saskia van Lier

In 1969 werd mgr. Ben Möller gewijd tot bisschop van bisdom Groningen-Leeuwarden. Na zijn eerste roeping tot het priesterambt werd hij nu geroepen om een bisdom te leiden. Om herder te zijn van een veel grotere groep gelovigen.

De pastorale functie als herder nam hij letterlijk: in plaats van een glimmende edelmetalen bisschopsstaf ontving hij een herdersstaf van hout. Iedere bisschop voelt zich geroepen tot zorg voor gelovigen in het bisdom van zijn aanstelling. De wijze waarop dat in symbolen wordt gevat zegt iets over de interpretatie van die roeping. Deze bisschop wilde in eenvoud en nederigheid zorgen voor zijn bisdom.

Als lid van de kerkelijke kunstcommissie (DCKKK) was het niet de herdersstaf die mij op deze bijzondere geroepene wees, maar de bisschopsring die mgr. Möller ontving bij zijn wijding. Ik was verrast door de eenvoud van het ontwerp en herkende het niet direct herkend als bisschopsring. Het is een gouden ring met op het zegel een gestileerde duif in diep reliëf. Wellicht een vredesduif. De wapenspreuk gekozen door de nieuwe bisschop luidde 'Pax et Bonum' (Vrede en Vreugde). De ring staat symbool voor zijn trouw aan het bisdom en aan God. Samen met het borstkruis en de staf is het een teken van de bisschoppelijke waardigheid.

Op het portret van mgr. Möller, dat evenals dat van voorganger en opvolgers in het bisdomhuis te Groningen hangt, is hij geschilderd met borstkruis en ring. Zijn rechterhand draait hij zó, dat de ring goed zichtbaar is voor de toeschouwer. Ook de vliegende duif keert zich naar de toeschouwer. Het is een ring die als symbool naar de gelovigen wordt gedragen. In woorden gezegd: Vrede zij met u, toeschouwer.

Colofon

8e jaargang
Nummer 1
Maart 2019

Redactie:
Bianca Domhof, Piet van der Schoof,
Agda Wachter, Lammert de Hoop
(hoofd- en eindredactie),
Marlies Bosch (eindredactie)

Fotografie:
Marlies Bosch

Redactieadres:
Bisdom Groningen-Leeuwarden
Ubbo Emmiusingel 79
9711 BG Groningen
telefoon: 050-4065888
redactie@bisdomgl.nl
www.bisdomgl.nl

Vormgeving:
Rizzo Schouten

Opmaak en advertentie-exploitatie:
Mediapalet BV, Heerenveen
Telefoon: 0513-745020

Druk:
Veldhuis Media, Raalte

Abonnement:
SPREEK! Is een uitgave van het bisdom
Groningen-Leeuwarden en verschijnt vier
maal per jaar.

Jaarabonnement: € 15,00

Een abonnement kan elk gewenst
moment ingaan en wordt automatisch
verlengd.

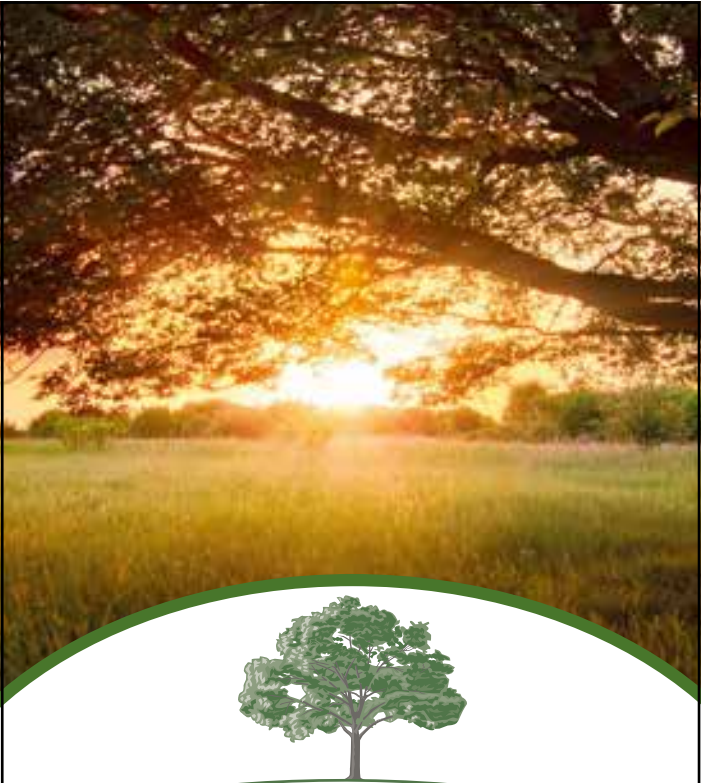
Abonnementenadministratie:
v.bouwman@bisdomgl.nl
tel. 050-4065888

ISSN 2213-8560

MariaBode

Katholiek nieuws 24 uur per dag actueel

www.mariabode.nl

**UITVAARTZORG
BOERHAAVELAAN
JOYCE NIJHOLT
050-5255980**

RAAD

DE ADMINISTRatieve DIENSTVERLENERS

Op basis van een scherp geprijsd abonnement
kunt u, als parochie, bij RAAD terecht
voor alle administratieve en
financieel-zakelijk aangelegenheden.

RAAD JOURE
S.T. Landman,
Westermarwei 1
8501 RA Joure
tel. (0513) 419 439
s.landman@planet.nl
www.raadjoure.nl

U KUNT HELPEN: VUL DE GIRO IN want:

**Een bordje eten iedere dag
is voor heel veel kinderen
niet vanzelfsprekend!**

Banknummer
NL78 INGB 0005733838
t.n.v. Stichting Missiewerk M.A.W.,
Postbus 1180, 9701 BD Groningen

**Voor 3 euro per
maand REDT U een
arm kind! Doen?**

JA, ik word donateur en:

☐ Ik machtig de Stichting Missiewerk M.A.W. tot wederopzegging om van mijn rekening af te schrijven het hieronder vermelde bedrag (doorhalen wat niet gewenst is).
1x eenmalig / 1x per maand / 1x per kwartaal / 1x per jaar

Rekeningnr: NL..... Bedrag:.....

Naam:.....

Adres: .....

Plaats: .....

Handtekening: .....

**s.v.p. inzenden naar: Stichting Missiewerk M.A.W.,
Postbus 1180, 9701 BD Groningen**

week
nederlandse
missionaris

Geloven
in de ander
Een wereld-
wijde missie

Inspiratiedag
11 mei 2019
Jacobikerk Utrecht
U komt toch ook?

Met de
Inspiratiedag blik
de WNM vooruit op
de Pinksteractie. De op-
brengst van de Pinkster-
collecte wordt gebruikt
om Nederlandse missio-
narissen en missionair
werkers een financiële
ruggensteun te
geven.